

Fond za održivi lokalni razvoj

OSNOVNA STRATEGIJA 2025-2050 RAZVOJ GRADA NOVOG PAVLA

SEPTEMBAR, 2024-MART, 2025.

OSNOVI STRATEGIJE ZELENOG RASTA GRADA LESKOVCA ZA PERIOD 2025 - 2050.

Fond za održivi lokalni razvoj sprovodi se u okviru Platforme za opšt društveni dijalog „Održivi razvoj za sve” koja je uspostavljena uz podršku vlada Švajcarske i Nemačke, a implementira se od strane Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ)

GmbH u u okviru projekta „Reforma javnih finansija - Agenda 2030”. Fondom neposredno

rukovodi Beogradska otvorena škola (BOŠ), kao jedan od partnera na Platformi, zadužena za

podršku inicijativama za inovativna rešenja u oblasti zaštite životne sredine na lokalnom

nivou. Dodatna podrška Fondu pruža se u okviru projekta „EU Resurs centar za civilno društvo u Srbiji” koji se realizuje uz podršku Evropske unije u Srbiji.

S A D R Ž A J

RB	NAZIV	STR.
	UVODNE NAPOMENE.....	4.
1.	VIZIJA.....	5.
2.	MISIJA.....	5.
3.	TEMELJNE VREDNOSTI	5.
4.	STRATEŠKI IZAZOVI.....	6.
5.	SWOT ANALIZA.....	7.
6.	STRATEŠKI STUBOVI.....	9.
7.	STRATEŠKI I POSEBNI CILJEVI SA OKVIRNIM PRAVCIMA DELOVANJA.....	10.
8.	INDIKATORI.....	22.

UVODNE NAPOMENE

Dokument „Osnovi strategije zelenog rasta Grada Leskovca za period 2025-2050“ urađen je u okviru projekta „ZELENO PLAVE ZAJEDNICE“ koji **realizuje** EPuS Leskovac u partnerstvu sa udruženjem „Rujnice“ Vlasotince, uz **finansijku podršku Fonda za održivi lokalni razvoj** kojim **rukovodi Beogradska otvorena škola** u okviru Platforme za opštedruštveni dijalog „Održivi razvoj za sve“.

Ovaj projekat realizuje se **uz podršku** Grada Leskovca i Opštine Vlasotince.

Svrha ovog strateškog dokumenta je da se zainteresovanim stranama pruži što delotvorniji uvid u nove, globalno konkurentne mogućnosti lokalnog razvoja, koje sa sobom donosi uspostavljanje lokalnog vlasništva nad konceptom „zelenog rasta“ kao inovativnog, produktivnog odgovora savremenog društva na izazove održivosti razvoja.

Cilj izrade ovog dokumenta je da se: a) trasira globalno konkurentan razvojni put Grada Leskovca u narednih 25 godina; b) ponude kvalitetni odgovore na pitanja Kako? i Zašto? predloženim razvojnim putem; c) pruži kvalitetna osnova za vođenje javnog dijaloga o ključnim aspektima ostvarivanje jedne ovakve orijentacije.

U izradi ovog dokumenta kao **bazični materijal** korišćeni su rezultati i preporuke iz „Istraživanja o mogućnostima zelenog rasta Grada Leskovca i Opštine Vlasotince“, kao i druga relevantna literatura iz oblasti strateškog upravljanja. Takođe, **uvažene su** primedbe, predlozi i sugestije koji su potekli sa info-sesija i javne rasprave o predmetnom dokumentu.

U razvijanju strateške perspektive Grada Leskovca primenjen je **pristup programirane vizije**. To podrazumeva da se u procesu strategijskog upravljanja prevođenje strategije u operativne odluke zasniva na konceptu „izbalansiranog rezultata“ („Balanced scorecard“).

Dokument sadrži sledeće elemente: a) Vizija; b) Misija; c) Temeljne vrednosti; d) Strateški izazovi; e) SWOT analiza; f) Strateški stubovi; g) Strateški i posebni ciljevi; h) Indikatori

Za sadržinu ovog materijala odgovorna je isključivo organizacija EPuS Leskovac i ona ne odražava nužno stavove vlada država Švajcarske i Nemačke, kao ni Evropske unije."

1. VIZIJA

Grad Leskovac je održiva zajednica vođena osećajem doma u svetu zelenog rasta

1. MISIJA

Grad Leskovac praktikuje konkurentne i delotvorne javne politike po meri životnog uzleta pojedinca okruženog porodicom, bliskošću zajednice i očuvanom prirodom.

2. TEMELJNE VREDNOSTI

- ✧ **Neodvojivost potreba** – Po prirodi stvari, pojedinac doživljava kvalitet života samo kao lokalnu realnost. Zadovoljstvo tom realnošću proističe iz uspeha u zadovoljavanju celine osnovnih potreba, a to su, pored egzistencijalnih potreba, i mogućnost izbora, kompetencije, osećaj pripadnosti i zabava. Ukoliko dođe do zanemarivanja bilo koje od ovih potreba, prevladava nezadovoljstvo.
- ✧ **Osećaj doma** – Svet kvaliteta, tj. naša sećanja, slike i predstave o onome što nam je u životu bilo lepo, predstavlja najvažniji deo života pojedinca. Detinjstvo, porodica i lokalno okruženje postavljaju temelje na kojima se gradi ceo njegov život.
- ✧ **Preduzetnički duh** – Aktivan poslovni temperament ljudi sa ovih prostora je prepoznat u nauci kao jedno od njihovih trajnih, suštinskih određenja. U savremenim uslovima razvoja, to je - utoliko pre i utoliko više - osnov za izgradnju održive konkurentnosti ovog životnog odredišta.
- ✧ **Kvalitet rasta** – Novo sistemsko shvatanje života, gde se daje prednost „zelenom“, „uravnoteženom“, „pravednom“, „korisnom“, „dobrom“, „štedljivom“,

„zrelom“, „višedimenzionalnom“ lokalnom rastu, nasuprot njegovoj „smeđoj“, „neizbalansiranoj“, „nepravednoj“, „štetnoj“, „lošoj“, „rasipničkoj“, „nezreloj“, „jednostranoj“ alternativni.

- ✧ **Suočavanje s najvećim izazovima** – Spremnost za suočavanje s najvećim izazovima je preduslov za ulazak u pionirske poduhvate poput prelaska na model zelenog rasta. Time se uspostavlja kontinuitet sa onim što leži u osnovi osmomilenijumske postojanosti ljudskog života na ovim prostorima. Istovremeno, to je i preduslov za pružanje pravog lokalnog odgovora na savremene i buduće geopolitičke, zdravstvene, klimatske i druge okolnosti.

3. STRATEŠKI IZAZOVI

- ✧ **Učiniti da kvalitativna perspektiva lokalnog načina života nadvlada beznađe demografskog praznjenja ovog osmomilenijumskog životnog odredišta;**
- ✧ **Izboriti se da ispunjenost ciljeva održivog razvoja otkloni breme višedecenijske marginalizacije i neiskorišćenih mogućnosti ovog životnog prostora;**
- ✧ **Osigurati da korišćenje lokalnih prilika za zeleni rast donese prekretnicu u raskidu sa neodrživim ekonomskim, socijalnim i ekološkim praksama.**
- ✧ **Uspostaviti integrisane politike zelenog rasta kao inovativno rešenje za višedecenijski problem nepovoljnog položaja lokalne vlasti u upravljanju javnim dobrima.**

4. SWOT ANALIZA

✧ Prilike:

- Tradicija osmomilenijumskog životnog odredišta
- Povoljan geografski položaj
- Bogatstvo mikrokulturnih i mikrolokalnih različitosti
- Relativno povoljna situacija po pitanju neželjenih događaja sa najtežim posledicama
- Postojanje lokalnog jezgra zelenog rasta
- Postojeći socijalni kapital
- Kompatibilna mreža istorijski utemeljenih lokalnih zajednica
- Tradicija preduzetničkog uporišta
- Nostalgija odseljenih, posebno dijaspore
- Pozitivan trend u nacionalnom i lokalnom ekonomskom razvoju
- Globalna vidljivost Grada Leskovca kao investicionog odredišta;
- Relativno dobra opremljenost infrastrukturom
- Visoka saglasnost korisnika o prioritetnim potrebama
- Dostupnost primera dobre prakse u primeni koncepta zelenog rasta
- Postojeći fondovi evropske i nacionalne zelene agende

✧ Pretnje:

- Natprosečan trend demografskog praznjenja
- Nepovoljan položaj lokalne vlasti u procesu upravljanja javnim dobrima
- Višedecenijsko razvojno zaostajanje, marginalizacija i periferijalizacija
- Inercija priklanjanja postojećim, „smeđim“, neodrživim praksama
- Zanimarivanje lokalnog potencijala za ostvarivanje koncepta zelenog rasta
- Narastanje tenzija na Kosovu i Metohiji
- Produbljivanje i širenje postojećih geopolitičkih tenzija i konflikata
- Klimatske promene
- Povećanje ranjivih grupa
- Mentalitet samoprecenjivanja prednosti drugih pri izboru životnog odredišta
- Neadekvatan pristup postojećim evropskim i nacionalnim zelenim fondovima

- Nespremnost za pojavu neželjenih događaja sa najtežim posledicama
- Zanemarivanje primera dobre prakse u ostvarivanju koncepta zelenog rasta
- Negativni razvojni trendovi u nacionalnom i širem okruženju
- Produbljivanje razvojnog jaza u odnosu na nacionalni prosek
- Ispodprosečni nivo lokalne javne potrošnje

✧ **Snage**

- Pokrivenost planom važnih aspekata lokalnog razvoja
- Višedecenijsko iskustvo u planiranju lokalnog razvoja
- Ostvareni rezultati ranijih planova
- Mogućnost uključivanja širokog seta specijalnosti u kreiranje i primenu planskih rešenja
- Otvorenost za saradnju sa naukom
- Globalno vidljivi rezultati u promovisanju investicionih pogodnosti
- Otvorenost za inovacije i razvojne inicijative
- Iskustvo u podršci zelenim projektima
- Dobra komunikacija sa nacionalnim organima i institucijama
- Pozicija okružnog administrativnog centra
- Višedimenzionalna organizacija lokalnih organa vlasti
- Iskustvo u finansiranju projektnih inicijativa
- Otvorenost za saradnju sa civilnim društvom
- Rastući lokalni budžet
- Iskustvo u podršci ranjivih grupa
- Iskustvo u suočavanju sa neželjenim događajima sa najtežim posledicama

✧ **Slabosti**

- Nedostatak nacionalno konkurentne vizije u profilisanju lokalnog načina života
- Nedostatak krovnog, dugoročnog planskog dokumenta
- Nepovoljan položaj lokalnih organa vlasti u procesu

- Veliki jaz u nivou lokalne budžetske potrošnje u odnosu na nacionalni prosek
- Nedostatak jasne koncepcije prostornog razvoja lokalne jedinice
- Elementi formalističkog u pristupu lokalnom planiranju
- Nedovoljno korišćenje mogućnosti za uticanje na nacionalne politike sa pozicije lokalnih interesa
- Nepostojanje prioritizacije u zadovoljavanju potreba ranjivih grupa
- Nedovoljno korišćenje prednosti međusektorskih (Xelix) partnerstava
- Nedovoljno korišćenje mogućnosti evropskih i nacionalnih zelenih i razvojnih fondova
- Veliki raskorak između broja naseljenih mesta (144) i broja odbornika (75)
- Neusklađenost između određenih lokalnih politika
- Nedovoljno izgrađene lokalne politike sa aspekta integrisanog pristupa razvoju
- Nedovoljna iskorišćenost sinergetskog potencijala između novih razvojnih inicijativa i rezultata realizovanih razvojnih projekata
- Nedovoljna iskorišćenost postojeće institucionalne mreže u javnom sektoru

5. STRATEŠKI STUBOVI

- I. **NAJBOLJA RAZVOJNA RAVNOTEŽA** – Strateški vredno pozicioniranje Grada Leskovca na principu ravnoteže podrazumeva uspostavljanje višedimenzionalne lokalne ravnoteže, i to u smislu: a) uravnoteženosti lokalnog načina života kao životnog obrasca zasnovanog na celovitom zadovoljavanju osnovnih ljudskih potreba; b) usklađenosti ekonomske, socijalne i ekološke dimenzije lokalnog rasta i razvoja; c) uravnoteženosti prostorne strukture lokalne jedinice.
- II. **NAJVEĆA LOKALNA OTPORNOST** – Stvaranje strateške prednosti Grada Leskovca u oblasti lokalne otpornosti podrazumeva sledeća dostignuća, a to su: a) Visoka sposobnost lokalne jedinice da apsorbuje, odupre se i oporavi od posledica događaja sa najtežim posledicama, te da „gradi bolje nego što je bilo“; b) Minimalizovan rizik da siromašni, lica sa invaliditetom, stari i deca

postanu još ranjiviji u trenucima krize; c) Dostignuća koncepta otpornosti zasnovanog na zajednici/socijalnom kapitalu.

- III. **NAJKONKURENTNIJE ZELENE POLITIKE** – Strateško pozicioniranje Grada Leskovca na principu konkurentnosti lokalnih zelenih politika, podrazumeva: a) Jačanje institucije lokalne samouprave; b) Otvorenost za nove ideje, predloge, primere dobre zelene prakse i njihovo ugrađivanje u javne politike po meri dostizanja zajedničke vizije i misije; c) Praktikovanje svih korisnih oblika zelene saradnje, koordinacije i partnerstava.

6. STRATEŠKI I POSEBNI CILJEVI

✧ **Strateški cilj 1. Ostvarivanje zelenog rasta**

- ▶ **Poseban cilj 1.1. Demografska obnova lokalne zajednice, sa fokusom na porodicu**
 - Okvirni pravac delovanja:
 - Dosledno sprovođenje i nadgradnja mera nacionalne populacione politike;
 - Prioritizovati demografsku obnovu kao zajedničku svrhu funkcionisanja svih organa i organizacija u okviru lokalne samouprave;
 - Istražiti i odgovoriti na izazove povezanosti između ključnih aspekata lokalnih demografskih promena i lokalnog održivog razvoja, posebno u naseljenim mestima koja se ubrzano prazne.
- ▶ **Poseban cilj 1.2. Ostvariti najviše standarde u pružanju javnih usluga**
 - Okvirni pravac delovanja:
 - Promovisati izvrsnost kao zaštitni znak lokalnih javnih, posebno zdravstvenih i obrazovnih usluga
 - Obezbediti upravljanje učinkom kao osnovni princip u funkcionisanju lokalnih javnih usluga;
 - Uravnotežiti kvalitet i dostupnost lokalnih javnih usluga po naseljenim mestima (npr. čuvanje dece, briga o starima i sl.)

► **Poseban cilj 1.3. Promovisati lokalnu kulturnu baštinu**

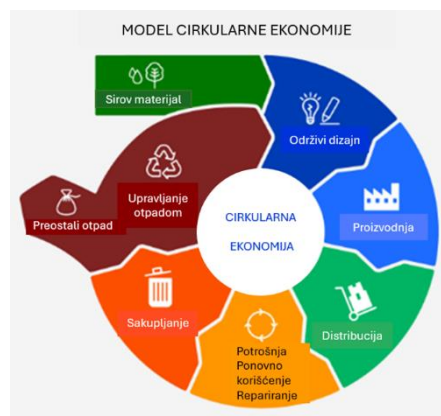
- Okvirni pravac delovanja:
 - Zaokružiti, produbiti i podići svest o lokalnom identitetu i značaju lokalnih kulturno-istorijskih vrednosti, uključujući i vrednosti empatične zajednice;
 - Promovisati bogatstvo različitosti postojećih mikro-kulturnih zajednica;
 - Ugraditi vrednosti osmo-milenijumske lokalne kulturne baštine u lokalni ekonomski razvoj (kulturni turizam, manifestacioni turizam, edukacioni turizam, muzejski turizam, umetnički turizam, verski turizam itd.);
 - Nastaviti sa arheološkim istraživanjima i, uopšte, identifikovanjem i promovisanjem sveukupnog lokalnog kulturnog bogatstva;
 - Podržati dinamičan razvoj kulturne i kreativne industrije;
 - Promovisati lokalna znanja, običaje i, uopšte, autentične sadržaje iz lokalnog načina života.

► **Poseban cilj 1.4. Osnažiti perspektivu pravedne zajednice**

- Okvirni pravac delovanja:
 - Iskorenjivanje siromaštva, uz uklanjanje barijera pripadnika ranjivih grupa za uspostavljanje kontrole nad sopstvenim životima;
 - Aktivirati sinergiju između ekonomskog, ekološkog i socijalnog aspekta razvoja, uključujući razvoj “fer trade” trgovine, neprofitne ekonomije, eko-sela i sl.
 - Promovisati osećaj lokalne pripadnosti, uzajamnosti i bliskosti, te učešće pojedinca u društvenom životu;
 - Ugraditi i primenjivati princip ekološke pravde u sve aspekte zaštite životne sredine;
 - Promovisati prednosti primene politike policentričnog prostornog razvoja na lokalnom nivou.

► **Poseban cilj 1.5. Povećati proizvodnju zelenih dobara i usluga**

- Okvirni pravac delovanja:
 - Podržati kreiranje, pokretanje i obavljanje svih onih poslova koji isporučuju robe ili usluge od koristi za životnu sredinu (“zeleni poslovi”);
 - Podržati delatnosti koje:
 - ✓ maksimiraju životni vek proizvoda, uz odgovarajuće održavanje, servisiranje i recikliranje (“cirkularna ekonomija”);
 - ✓ stvaraju dodatnu ekonomsku vrednost uz smanjenje rizika za životnu sredinu (“zelena ekonomija”);
 - ✓ obezbeđuju ekonomski rast kroz tehnološki napredak, uz obračun cene zagađenja, gubitak šuma i sl. (“ekološka ekonomija”);
 - ✓ ostvaruju proizvodnju i usluge uz obnavljanje ekosistema (“regenerativna ekonomija”);
 - ✓ praktikuju poljoprivrednu proizvodnju koja se zasniva na rotaciji useva, zelenišnog đubrenja, komposta i biološkoj kontroli insekata (“organska poljoprivreda”);
 - ✓ isporučuju sadržaje uslužne industrije u prirodnom okruženju, bez oštećenja staništa, pružajući transportne i ugostiteljske usluge, kao i nova životna iskustva (“ekoturizam”; “šumski turizam”).

► **Poseban cilj 1.6. Podsticati zelene inovacije i usvajanje i primenu zelenih tehnologija i praksi**

- Okvirni pravac delovanja:
 - Podržati najširu primenu koncepta zelenog preduzetništva;

- Podržati kreiranje, usvajanje i primenu inovativnih, zelenih, održivih tehnologija;
- Promovisati multidisciplinarne pristupe i prožimanje između različitih sektora, uključujući obrazovanje (Tehnološki fakultet Leskovac), tehnologiju, inženjering i preduzetništvo;

► **Poseban cilj 1.7. Unaprediti resursnu produktivnost¹ i efikasnost² na lokalnom nivou**

- Okvirni pravac delovanja:
 - Uspostaviti sttističko-analitičku osnovu za praćenje resursne produktivnosti i efikasnosti na lokalnom nivou;
 - Ustanoviti lokalne indikatore za resursnu produktivnost i efikasnost;
 - Istražiti i iskoristiti mogućnosti da se, duž lokalnih lanaca snabdevanja, podrže firme koje povećavaju obim proizvodnje i zaposlenosti, uz istovremeno smanjenje prirodnih i drugih materijala i energije;
 - Aktivirati potencijal za korišćenje obnovljivih izvora energije (solarna energija, energija vetra, energija bio mase, hidro – energija);
 - Unaprediti lokalnu ekološku i poresku politiku u skladu sa principom “zagađivač plaća”;
 - Promovisati koncept društveno odgovornog poslovanja.

► **Poseban cilj 1.8. Unaprediti lokalnu infrastrukturu, posebno zelenu**

- Okvirni pravac delovanja:
 - Nastaviti sa razvojem lokalne infrastrukture kroz:
 - ✓ prioritizaciju izgradnje kritične infrastrukture na celoj teritoriji Grada Leskovca - voda, kanalizacija, struja, zdravstvene usluge;

¹ Pod resursnom produktivnošću podrazumeva se efikasnost ekonomske aktivnosti u generisanju dodate vrednosti upotrebom resursa, Pregledni rad, UDK:502.131.1. Poslovna ekonomija, Godina XII, str. 116

² Pod resursnom efikasnošću podrazumeva se minimiziranje potrebnih resursa za proizvodnju jedinice outputa, Isto kao pod 1.

- ✓ izgradnju fizičkih sistema potrebnih za razvoj lokalne ekonomije – mreža lokalnih puteva, ulanjanje otpada, transportni, energetske sistem, telekomunikacioni sistem, uključujući funkcionisanje informaciono-komunikacionih podсистема i digitalizaciju;
 - ✓ izgradnju “meke” infrastrukture koja obezbeđuje: usluge vaspitanja, brige i čuvanja dece do 6 godina; kvalitetno obrazovanje; finansijske usluge; brigu o starima; zadovoljavanje potreba za rekreacijom; efikasno i efektivno sprovođenje zakona.
 - ✓ uspostavljanje viših gradskih funkcija u privredi, uslugama, kulturi, trgovini i obrazovanju;
 - Minimizirati negativan ekološki uticaj procesa izgradnje i funkcionisanja lokalne infrastrukture;
 - Razvoj lokalne mreže prirodnih i poluprirodnih³ prostora sa odgovarajućim ekološkim karakteristikama, koji su dizajnirani i kojima se upravlja radi korišćenja širokog spektra usluga ekosistema (“zelena infrastruktura” u formi zaštićenih područja prirode, šuma, reka, ili parkova, zelenih krovova, privatnih bašti, živih ograda i sl.)
 - Sa fokusom na prirodna rešenja, uključiti zelenu infrastrukturu u druge relevantne oblasti politike, kao što su poljoprivredna politika, politika upravljanja vodama, zemljišna politika, politika prostornog razvoja, urbanistička politika, politika upravljanja klimatskom krizom, mapiranje i procena usluga ekosistema, prevencija i upravljanje poplavama, socijalna politika.
- **Poseban cilj 1.9. Osigurati korišćenje prirodnog kapitala unutar ekoloških granica**
- Okvirni pravac delovanja:

³ Polu-prirodni prostori su: parkovi, privatne bašte, žive ograde, zeleni koridori ili poljoprivredna polja koja sadrže veštačke karakteristike izgrađene da poboljšaju usluge ekosistema ili pomognu kretanje divljih životinja, kao što su zeleni krovovi i zidovi ili eko-mostovi i sl.

- Osigurati da korišćenje prirodnih resursa ne koristi samo nekolicini, već i mnogima, kako unutar lokalne jedinice, tako i šire;
- Osigurati da današnje korišćenje resursa ne ugrožava dostupnost prirodnih resursa za buduće generacije;
- Uspostavljanjem kvalitetnog, integrisanog planiranja, kao i ustanovljavanjem statusa "zaštićenog područja" gde god je to osnovano, obezbediti kvalitetnu zaštitu prirodnih resursa, uključujući vazduh, vodu, zemljište, floru i faunu, a posebno reprezentativne uzorke prirodnih ekosistema;
- Održati, a gde god je to izvodljivo, poboljšati kapacitete vitalnih obnovljivih resursa (reke, šume, biljke, životinje);
- Osigurati korišćenje neobnovljivih prirodnih resursa (podzemne vode, minerali) na takav način da se zaštite od iscrpljivanja, kao i da koristi od takve njihove upotrebe dele svi.
- Podići svest o posledicama "konzumerizma", "potrošačkog društva" i sl.

✧ **Strateški cilj 2. Jačanje otpornosti na klimatske promene i druge događaje sa najtežim posledicama**

- **Poseban cilj 2.1. Povećati lokalni kapital otpornosti (fizički, prirodni, socijalni, ekonomski i institucionalni)**

Okvirni pravac delovanja:

- Usredsrediti se na ljude i njihovu sposobnost da ostvare puni potencijal za vođenje zdravog, produktivnog i kreativnog života (dakle, ne samo na povećanje nacionalnog dohotka);
- Unaprediti lokalnu infrastrukturu uzimajući u obzir potrebe za smanjenjem rizika od neželjenih događaja u najudaljenijim delovima lokalne jedinice;
- Ustanoviti akcije i pristupe koji obezbeđuju da svaki od pripadnika ranjive populacije (deca, stari, osobe sa invaliditetom, siromašni) bude uključen u planove i programe lokalnih struktura za smanjenje rizika od neželjenih događaja;

- Osnažiti poverenje (u institucije), norme (solidarnost) i socijalne mreže (osećaj međusobne pripadnosti članova lokalne zajednice) kao osnov uspešnog funkcionisanja lokalnog sistema za zaštitu od rizika od neželjenih događaja
- Promovisati osiguranja imovine uz podršku lokalne samouprave, posebno kod preduzetnika;
- Promovisati obrazovanje o preventivnim i zaštitnim merama kroz programe korporativne društvene odgovornosti u većim kompanijama;
- Unaprediti mere za zaštitu poljoprivrede i zemljišta od prirodnih katastrofa.

• **Poseban cilj 2.2. Unaprediti lokalni sistem ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promene**

Okvirni pravac delovanja

- Ustanoviti i primeniti efikasan model planskog prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove;
- Obezbediti dolednu primenu nacionalnih mera ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promene;
- Unaprediti postojeće klimatske politike, planove, prakse i procedure na lokalnom nivou, a u skladu sa izmenjenim lokalnim klimatskim uslovima;
- Izgradnja nove ili rekonstrukcija postojeće lokalne infrastrukture (npr. proširenje sistema za

sakupljanje i odvođenje atmosferskih otpadnih voda, izgradnja ili proširenje kapaciteta za prečišćavanje otpadnih voda, ojačavanje nasipa, regulacija vodotokova itd.);

- osnažiti javnu svest o klimatskim promenama i unaprediti obrazovanje javnosti unutar zajednice;
- diversifikovati mogućnosti za prilagođavanje izmenjenim klimatskim uslovima na lokalnom nivou kroz npr.
 - ✓ planiranje „zaštitnih mera“ prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove;
 - ✓ povećavanje nivoa sopstvene pripremljenosti na različite klimatske uticaje;
 - ✓ diversifikaciju lokalne ekonomije;
 - ✓ stvaranje uslova za razvoj novih podzemnih izdani za proširenje vodosnabdevanja;
 - ✓ diversifikacija snabdevanja energijom, uz povećano uključivanje obnovljivih izvora energije.

- **Poseban cilj 2.3. Minimizirati rizik da pripadnici ranjivih grupa postanu još ranjiviji u trenucima krize**

Okvirni pravac delovanja:

- Održavati aktivan i kontinuiran dijalog sa ranjivim grupama tokom krize, uključiti ih u kreiranje mera i politika u vezi sa krizom i osigurati da se njihova zabrinutost odražava u procesima donošenja odluka.
- Osigurati da osobe koje pripadaju ranjivim grupama imaju, ravnopravno sa drugima, efikasan pristup zdravstvenoj zaštiti, uključujući dostupne vakcine.
- Obezbediti da sva deca, uključujući i onu koja pripadaju ugroženim grupama, nastave da imaju pristup adekvatnom školovanju.
- Ustanoviti adekvatne mere za zaštitu zaposlenih, uključujući i one koji pripadaju ugroženim grupama, koji su opasnostima krize posebno izloženi na putu do posla i na svom radnom mestu.

- Fokusirati se na prevenciju i borbu protiv nasilja nad osobama koje pripadaju ranjivim grupama, uključujući zločine iz mržnje, nasilje u porodici i rodno zasnovano nasilje i pružiti žrtvama neophodnu psihološku, socijalnu i pravnu podršku
- Preduzeti adekvatne mere kako bi se osiguralo da digitalni alati suočavanje sa krizom ne budu diskriminatorni prema osobama koje pripadaju ranjivim grupama ili na drugi način krše njihova prava.

✧ **Strateški cilj 3. Unapređenje javnog odlučivanja na lokalnom nivou**

- **Poseban cilj 3.1. Afirmisati pristup horizontalno integrisanih politika zelenog rasta**

Okvirni pravci delovanja:

- Balansiranjem lokalnog ekonomskog, socijalnog i ekološkog interesa i lokalnih javnih politika, tj. praktikovanjem upravljanja trostrukim (ekonomskim, socijalnim i ekološkim) rezultatom, minimizirati kompromise (ili negativne efekte) i maksimizirati sinergiju (ili prilike za zeleni rast) između njih;
- Osigurati da se fragmentaran pristup upravljanju lokalnim razvojem, tj. postojanje “zaštitnih zidova” između pojedinih lokalnih organa, prevazilazi:
 - ✓ osmišljavanjem dugoročne razvojne perspektive, tj. usvajanjem i doslednom primenom dugoročnog lokalnog programa zelenog rasta (u tom smislu, svaki od lokalnih organa uprave može se obavezati da izveštava o sopstvenom doprinosu zelenom rastu, tj lokalnom održivom razvoju);
 - ✓ uspostavljanjem integrativne institucionalne strukture kao što su (a) razne hibridne strukture koje uključuju lokalne političare, administratore, preduzeća i/ili organizacije

civilnog društva; b) lokalna međuresorna, međusektorska tela na administrativnom ili političkom nivou.

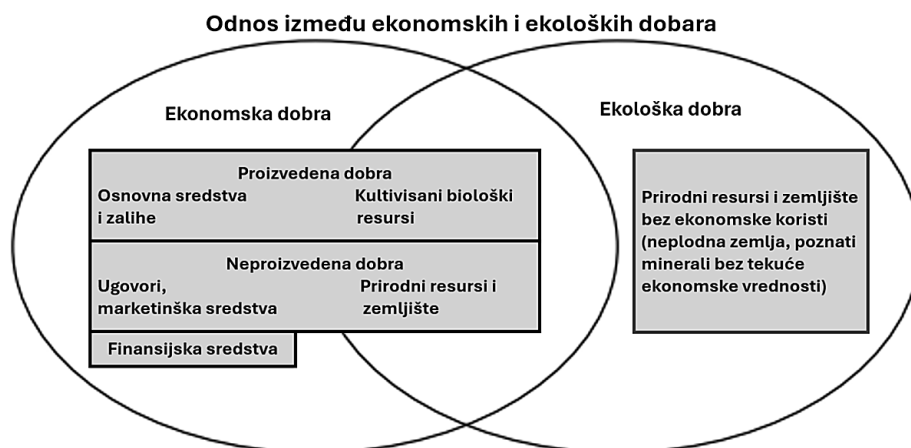
- ✓ uspostavljanjem strateškog javnog menadžmenta, tj. funkcionisanjem lokalne upravljačke mreže koja se proteže kroz ekonomske, društvene i ekološke sektore;
- ✓ promovisanjem različitih oblika multisektorske koordinacije.

- **Poseban cilj 3.2. Unaprediti lokalno upravljanje održivim teritorijalnim razvojem**

Okvirni pravci delovanja:

- Prevazići postojeći, višedecenijski lokalni demokratski deficit prouzrokovan sistemskim ograničavanjem broja lokalnih odbornika na 75, čime 69 lokalnih naselja ostaje bez svog predstavnika u najvišem organu lokalne samouprave;
- U procesu upravljanja lokalnim razvojem neophodno je uvažiti činjenicu da je Grad Leskovac urbano-ruralna teritorija sa 144 naseljenih mesta, gde svaki teritorijalni identitet duboko utemeljen u njegovoj istoriji, kulturi i biofizičkom okruženju, i gde teritorijalni pristup razvoju predstavlja nezamenljiv alat za ruralnu transformaciju u kontekstu urbanizacije, tj. za poboljšanje uslova života domaćinstva i blagostanje u ruralnim područjima.
- Iskoristiti relevantne teritorijalne pristupe i mehanizme za uticaj i oblikovanje nacionalne političke agende na način koji se bavi lokalnim prioritetima;
- Uspostavljanjem političkog, društvenog i tehničkog dijaloga u okviru teritorijalnog upravljanja održivim razvojem osigurati:
 - ✓ prelazak sa konfrontacije na saradnju i postizanje dogovora o dugoročnoj upotrebi lokalnih resursa;
 - ✓ puno uključivanje lokalnih aktera u lokalni, ali i nacionalni razvoj;
 - ✓ uspostavljanje raznovrsnih razvojnih, multisektorskih partnerstava.

- U skladu sa potrebama konkretnog naseljenog mesta, omogućiti da teritorijaln pristup budu zasnovan na nekoj od sledećih tematskih ulaznih tački:
 - ✓ Lokalni ekonomski razvoj za smanjenje siromaštva sa fokusom na razvoj lokalnih preduzeća, lokalnu dodatnu vrednost i mogućnosti zapošljavanja;
 - ✓ Integrisano upravljanje prirodnim resursima, posebno koordinirano planiranje razvoja poljoprivrede, intervencije za sprečavanje ili oporavak od ekološke krize, uključujući integrisano upravljanje slivovima itd.
 - ✓ Pобољшanje sistema hrane, standardi za sigurnost hrane i ishranu koji povezuju proizvođače i potrošači u teritorijalnom kontekstu;
 - ✓ Inkluzivni pristup javnim i privatnim uslugama, uključujući socijalnu zaštitu, zdravstvo i obrazovanje širom ruralno-urbanog kontinuuma;
 - ✓ Strategije vođene zajednicom za jačanje prava, posebno za male vlasnike, žensko i tradicionalno stanovništvo;
 - ✓ Odgovor na šokovove posebno ugroženih lokacija kroz demografsku obnovu, rekonstrukciju ili nacionalne razvojne napore;
 - ✓ Strategije i programi za rešavanje produženih kriza sa specifičnim dugoročnim izazovima i problemima kao što su: migracija; primena ekosistemskog pristupa; intervencije cirkularne ekonomije; razvijanje klimatski pametne poljoprivrede.
- **Poseban cilj 3.3. Uspostaviti lokalno ekološko računovodstvo**
Okvirni pravci delovanja:
 - Pokrenuti inicijativu za uspostavljanje nacionalnog računovodstva životne sredine;

- Uspostaviti lokalni sistem praćenja međuodnosa između privrede i životne sredine u fizičkom i monetarnom smislu, kao osnove za preduzimanje mera u oblasti održivog lokalnog razvoja;
 - U razvijanju lokalnog sistema ekološkog računovodstva iskoristiti mogućnosti koje, u tom smislu, pruža statistički okvir⁴ kreiran i preporuče od strane UN i drugih relevantnih internacionalnih aktera.
- **Poseban cilj 3.4. Unaprediti proces participativnog donošenja lokalnih javnih odluka**

Okvirni pravci delovanja:

- Promoviseti prednosti primene koncepta “dobre javne uprave” kroz doslednu primenu principa participativnosti, odgovornosti, otvorenosti i transparentnosti, inkluzivnosti, efikasnosti i efektivnosti i doslednosti.
- Nadgraditi participativne prakse uključivanjem inovativnih primera dobre prakse iz oblasti participativne demokratije (npr. “Višekriterijumska analiza odlučivanja”, “Participativna konsenzus-konferencija”, “Pragmatična lokalna intervencija” itd)
- Iskoristiti participativne mehanizme kao alat za povećanje uticaja, posebno kod lokalnih zajednica (naseljenih mesta) koje nemaju svog odbornika u lokalnoj skupštini;

⁴ System of Environmental-Economic Accounting—Central Framework (SEEA Central Framework)

- Promovisati participativno odlučivanje zasnovano na zajednici
- **Poseban cilj 3.5. Unaprediti korisne oblike saradnje, koordinacije i partnerstva**
Okvirni pravci delovanja:
 - Unaprediti postojeće i uspostaviti nove odnose, posebno horizontalne, saradnje, partnerstva i učenja;
 - Promovisati prednosti korišćenja multisektorskih, Helix partnerstava;
 - Povećati uticaj “lokalnog faktora” u vertikalnim odnosima.

7. INDIKATORI

- 1.1. Lokalni indeks demografske obnove
- 1.2. Stepen zadovoljstva građana lokalnim javnim uslugama
- 1.3. Broj dolazaka kulturnih turista
- 1.4. Lokalna stopa rizika od siromaštva
- 1.5. Učešće zelenih dobara i usluga u lokalnom BDP
- 1.6. Lokalni indeks zelenih inovacija
- 1.7. Produktivnost upotrebe prirodnih resursa
- 1.8. Lokalni ekološki indeks
- 1.9. Računovodstvena vrednost usluga lokalnog ekosistema
- 2.1. Indeks lokalnog kapitala otpornosti
- 2.2. Nivo lokalne ranjivosti na klimatske promene
- 2.3. Nivo lokalne ranjivosti na događaje sa najtežim posledicama
- 3.1. Nivo ostvarenja godišnjih akcionih planova zelenog rasta
- 3.2. Indeks približavanja (konvergencije) kvaliteta života među naseljenim mestima Grada Leskovca
- 3.3. Vođenje lokalnog ekološkog računovodstva
- 3.4. Nivo participativnosti zainteresovanih strana u donošenju lokalnih javnih odluka
- 3.5. Nivo saradljivosti lokalnih donosilaca odluka

